

Arbetande fattiga i Europa

Sammanfattning och kommentarer

Inledning

Det är allmänt känt att förvärvsarbete i hög grad minskar risken för fattigdom. I EU tillhörde dock 8 procent av den förvärvsarbetande befolkningen kategorin "arbetande fattiga" 2007, i den meningen att deras inkomst låg under 60 procent av det nationella medianvärdet. Andelen varierar i hög grad mellan olika länder och sociala grupper. I de flesta länder är problemet med arbetande fattiga inte en politisk prioritering, vare sig för regeringen eller för arbetsmarknadens parter, även om man ofta tar hänsyn till problemet i allmänna strategier för att bekämpa fattigdom och social utslagning. Även om det hittills finns få bevis för detta, är det sannolikt att de arbetande fattiga har drabbats särskilt hårt av den nuvarande ekonomiska lågkonjunkturen.

Den jämförande studien om arbetande fattiga i EU grundas främst på bidrag från sakkunniga i de 27 EU medlemsstaterna (EU 27) samt Norge, som är med i nätverket för Europeiska observationsorganet för arbetsvillkor (EWCO). Målen med studien är att

- få en inblick i hur utbredd fattigdomen bland förvärvsarbetande är i de enskilda europeiska länderna samt vilka det är som drabbas,
- granska de strategier som används för att hantera problemet med låginkomsttagare,
- ta hänsyn till vad arbetsmarknadens parter anser om arbetande fattiga,
- undersöka effekterna av den nuvarande ekonomiska lågkonjunkturen på fattighetsnivåerna bland förvärvsarbetande.

Politiskt sammanhang

Målet att bekämpa social utslagning och fattigdom var en framträdande del av Lissabonstrategin från 2000, som innehöll en vision av ett socialt sammanhållet och

ekonomiskt blomstrande och konkurrenskraftigt EU. För de politiskt ansvariga är det svårt att fastställa vem som är "arbetande fattig", inte endast på grund av att det saknas konkreta uppgifter men även eftersom två analysnivåer kombineras i begreppet: de enskilda personernas förvärvsarbete (den enskilda nivån) och hushållets inkomst, som ligger under fattighetsgränsen (den kollektiva nivån).

För studiens ändamål används samma definition som Europeiska kommissionen använder. Enligt denna är arbetande fattiga sådana som förvärvsarbetar mer än halva året och vilkas disponibla inkomst gör att de befinner sig i riskzonen för fattigdom. Inkomsten mäts i förhållande till hushållet där en person bor och omfattar alla hushållsmedlemmars inkomst, som fördelas mellan dem efter att ha justerats enligt hushållets storlek och sammansättning. Det innebär exempelvis att en man och en kvinna som bor i samma hushåll antas ha samma ekvivalerade inkomst oavsett deras enskilda inkomster.

Huvudsakliga slutsatser

I rapporten användes uppgifter från EU-statistik över inkomst- och levnadsvillkor (EU-SILC) för 2007, som avser situationen 2006. Slutsatsen blev att 8 procent av befolkningen i arbetsför ålder (18 år eller äldre) arbetade men levde under fattighetsgränsen. Grekland (14 procent), Polen (12 procent), Spanien (11 procent) samt Italien, Lettland och Portugal (10 procent vardera) har den högsta andelen arbetande fattiga, medan Tjeckien (3 procent), Belgien, Danmark och Malta (4 procent vardera) har de lägsta andelarna.

Antalet arbetande fattiga har minskat i vissa medlemsstater (Estland, Irland, Malta, Nederländerna, Portugal och Sverige), medan det har ökat i tio länder (Österrike, Cypern, Finland, Frankrike, Tyskland, Ungern, Lettland, Polen, Spanien och Storbritannien). Fattigheten bland

förvärvsarbetande är ett relativt mått och gör det möjligt att jämföra länder där fattigdomsgränserna är mycket olika. År 2007 var till exempel den absoluta gränsen för att vara i riskzonen för fattigdom 1 494 euro per månad i Luxemburg, men 74 euro i Bulgarien. Följaktligen ligger andelen arbetande fattiga över genomsnittet (9 procent) i Luxemburg, medan andelen ligger under genomsnittet (5 procent) i Bulgarien.

Även om förvärvsarbetande personer inte är lika utsatta för fattigdomsriskerna som arbetslösa eller pensionerade utgör de en stor andel av dem som befinner sig i riskzonen för fattigdom, eftersom en stor del av befolkningen i arbetsför ålder (15–64 år) förvärvsarbetar: 65 procent i EU 27 enligt Eurostat.

Bland nyckelfaktorer för att bedöma om personer sannolikt hör till de arbetande fattiga finns personliga faktorer (kön, ålder och utbildning), hushållets sammansättning (personer som lever ensamma, hushåll med eller utan barn att försörja) och faktorer som har med arbetslivet att göra (antalet månaders förvärvsarbete per år, yrkesställning, heltids- eller deltidsarbete, typ av anställningskontrakt). Enligt undersökningen är män och ungdomar särskilt utsatta, medan en låg utbildningsnivå leder till en nästan femdubbel ökning av risken för att hamna bland de arbetande fattiga jämfört med förvärvsarbetande med hög utbildningsnivå.

Vissa strategier tar itu med fattigdom bland förvärvsarbetande genom olika överföringar och sociala förmåner. Dessa kan bestå av skatteåtgärder, som förmåner för dem som har arbete eller skatteavdrag till personer med inkomst under en viss nivå, arbetsmarknadsåtgärder som minimilöner, lönepolitik i allmänhet, arbetslöshetsförmåner, arbetslöshetsunderstöd och startbidrag, eller familjepolitik. I minst tio länder – Belgien, Estland, Tyskland, Italien, Lettland, Malta, Norge, Spanien, Polen och Storbritannien – är politiken antingen uteslutande eller åtminstone delvis inriktad på familjer. I rapporten bedöms dessa åtgärders verkan.

I de flesta EU länder har kampen mot arbetslösheten eller ökningen av sysselsättningen blivit en politisk prioritering, eftersom arbetslösheten betraktas som en viktig drivkraft bakom fattigdomen. En konflikt kan dock uppstå om arbetstillfällena som skapas är av låg kvalitet och leder till en ökad andel arbetande fattiga. I de nationella rapporterna från Grekland, Irland, Slovenien och Storbritannien pekas på detta problem, men arbetsmarknadens parter har olika åsikter i frågan.

I många länder är det sannolikt att fattigdomen bland förvärvsarbetande har ökat under den ekonomiska lågkonjunkturen eller att situationen bland de

arbetande fattiga har försämrats. Faktorer som kan utlösa en ökning av antalet arbetande fattiga under lågkonjunkturen inkluderar lönesänkningar, arbetstidsminskning, stigande arbetslöshet – vilket även påverkar hushållen – och nedskärningar i statens utgifter. Undersökningen visar dock att ungefär två tredjedelar av EU:s medlemsstater inte har vidtagit några särskilda politiska åtgärder för att minska lågkonjunkturens möjliga verkningar på de arbetande fattiga.

Tillgängliga uppgifter för ett antal medlemsstater vittnar om att främst fackföreningarna tar itu med problemen kopplade till de arbetande fattiga. I Bulgarien, Irland, Luxemburg, Norge, Portugal och Rumänien har fackföreningarna lagt fram detaljerade förslag om hur man kan minska antalet arbetande fattiga eller lågavlönade.

Politiska tips

- Regeringarna och arbetsmarknadens parter måste engagera sig mer i problemet med de arbetande fattiga och det behövs mer forskning i ämnet.
- Det behövs politiska åtgärder för att främja utbildning och livslångt lärande för att minska antalet arbetande fattiga.
- Även om det allmänt erkänns att minimilöner är ett positivt steg är det viktigt att hitta den optimala nivån för att undvika en negativ inverkan på skapandet av nya arbetstillfällen.
- I allmänhet har det visat sig att sociala transfereringar som socialbidrag på ett effektivt sätt minskar risken för fattigdom, men i olika hög grad i olika länder.
- Eftersom personer inom den informella ekonomin i större utsträckning återfinns bland de arbetande fattiga på grund av de dåliga arbetsvillkor och den låga lön som hör till denna typ av arbete, måste myndigheterna öka sina insatser för att begränsa svart arbete.
- Konkreta åtgärder för att minska den ekonomiska krisens negativa inverkan på de arbetande fattiga måste tas fram och genomföras på kort sikt.

Mer information

Rapporten Working poor in Europe finns på Internet:
<http://www.eurofound.europa.eu/ewco/studies/tn0910026s/index.htm>

Camilla Galli da Bino, informationsansvarig
gdb@eurofound.europa.eu